

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ש"ס ויצא

גליון 5 (תקסה)

יצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

תהא שנת אראנז נפלאות

שנת חמשת אלפים שבע מאות: חמשים: אחת לבריאה

ארבעים שנה לנשיאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה. עש"ק פרשת ויצא - ז' כסלו - חודש הגאולה - תהא שנת אראנו
נפלאות - ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

תוכן הענינים

לקוטי שיהות

- 5..... בגדר קיום מצוות של האבות
9..... האם הי' חפצא דתומ"צ לפני מ"ת
10..... בגדר כל יושבי עלי
11..... בא בימים

שיחות

- 12..... ושמו את שמי גוי (גליון)
12..... הכנסת אורחים דמלאכים
14..... בא"י למדני חקיך

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

- 18..... בחירה חפשית
18..... עצם הטוב

אגרות קודש

- 19..... הערות וציונים באגרות קודש כ"ק אד"ש חי"ט

חסידות

- 22..... הערה בקונטרס עץ החיים
22..... רצוא ושוב דממכ"ע דסוכ"ע

פשוטו של מקרא

24..... בפרש"י כה, יא.....

רמב"ם

26..... שוגים כל שנתם כו'.....

26..... שועלים קטנים מחבלים בכרמים.....

27..... אוב וידעוני.....

נגלה

28..... עלות השחר לשיטת אדה"ז (גליון).....

33..... בגדר החיוב דקרה"ת.....

שונות

34..... ענים הגיע זמן גאולתכם.....

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

בגדר קיום מצוות של האבות

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
≈ ר"מ בישיבה ≈

בלקו"ש פ' תולדות (סעי' ג') כתב וז"ל: דבגדר תורה ומצות בימי האבות לפני שניתנה יש לבאר בשני אופנים: א) דישנה החפצא דתורה ומצוות (שהרי אלפיים שנה קדמה תורה לעולם) אלא שעדיין לא הי' ציווי להגברא (כיון שעדיין לא ניתנה למטה), ולפי' קיום המצות לפני מ"ת הוי בגדר אינו מצווה ועושה (שמצינו לאחר מ"ת), דישנן לתורה ומצוות אלא שהגברא אינו מצווה עליהן; ב) לפני מ"ת ליכא החפצא דתורה ומצות **בעולם**, דלא רק שלא הי' ציווי להגברא, אלא שהחפצא נתחדשה (בעולם) בשעת מ"ת, עכ"ל. ובהערה 21 כתב דזהו ע"ד שיש לפרש ב' אופנים בהא דקטנים אינן בני מצוה, אם שאין תומ"צ שייכים אליהם, או דלכל ישראל ניתנו (וגם להם) אלא דקטנים אינם בני חיוב ועונש כו', ואח"כ מבאר דזהו החילוק בין לשון המשנה **"שעשה אברהם אבינו כו"**, ללשון רב **"שקיים אברהם אבינו כו"** דלפי המשנה הי' רק ענין עשי', משא"כ לרב הי' ענין של קיום מצוה, ומביא דוגמא לזה מנשים בקיום מ"ע שהזמ"ג, שאף שאינן מצוות עליהם, מ"מ יכולות לקיימן ונחשב לקיום מצוה, וקיי"ל כהדיעות שנשים יכולות לברך על קיום מ"ע שהזמ"ג, עיי"ש.

ואפשר לבאר ענין זה עפ"י מה דאיתא בקידושין לא, א: אמר רב יוסף מריש הוי"א מאן דהוה אמר לי הלכה כרבי יהודא דאמר סומא פטור מן המצוות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעיתא להא דאי"ר חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודא עבידנא יומא טבא לרבנן" ובתוד"ה גדול המצווה כתבו וז"ל: נראה דחיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין

מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח, עכ"ל, ולכאורה קשה דלמה לא אמרו התוסי' טעם פשוט דמי שאינו מצווה ועושה הרי אינו עושה מצוה כיון שאינו מקיים שום ציווי של ה', משא"כ המצווה ועושה הרי מקיים מצוות ה' ונפק"מ לגבי שכר וכו', ולמה הוצרכו התוסי' לבאר הטעם משום דאגה וכו'? ועיי' בחידושי הריטב"א שם שכתב וז"ל: פ"י רבותי ז"ל טעם הדבר שזה שטן מקטרגו כשהוא מצווה וזה אין שטן מקטרגו ולפוס צערא אגרא, ורבינו הגדול ז"ל פ"י שהמצוות אינם להנאת הא-ל יתברך המצוה, אלא לזכותינו, ומי שהוא מצווה מקיים גזירת המלך, ולפיכך שכרו הרבה יותר מזה שלא קיים מצוות המלך, מ"מ אף הוא ראוי לקבל שכר שהרי מטוב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות השייית, ודוקא במצוות שציוה השייית לאחרים שיש לו בחם רצון, אבל העושה מאליו מצוות שלא ציותה בחם תורה כלל, זו היא שאמרו כל שאינו מצווה בדבר ועושה נקרא הדיוט עכ"ל. ועיי' גם נמ"י שם שהביא זה, ובתוסי' הרא"ש שם ג"כ הביא ב' הטעמים, ועיי' בקונטרס עטרה לראש שם, וצ"ב למה לא ביארו התוסי' כטעם הב', וכן למה לא ניחא לתירוץ האי' לומר כתירוץ הב'.

ואפ"ל בזה עפ"י מה דפליגי הראשונים האם נשים רשאות לברך על מ"ע שהזמ"ג (וראה הערה 27) דעי' עירובין צו, א, דתניא מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים כו' ודילמא סבר לה כר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות כו' ובתוסי' שם ד"ה דילמא כתבו: מכאן אר"ת דמותר לנשים לברך על כל מ"ע, אע"ג דר"מ ורבי יהודא פליגי עליה כדאמר בסמוך, קיימ"ל כר' יוסי לגבי תרווייהו עכ"ל, ועיי' גם חגיגה טז, ב, בתוד"ה לעשות דשיטת ר"ת תליא בדעת ר' יוסי דנשים סומכות רשות, ועיי' גם בח"י הרמב"ן קידושין שם דלר' יהודא דנשים אינן סומכות אינן מברכות, ולר' יוסי מברכות, ועיי' בשו"ת הצ"צ או"ח סי' ג' בארוכה.

והנה הראב"ד בפירושו לתוי"כ פ' ויקרא פ"ב ביאר דעת ר' יוסי דנשים סומכות רשות וז"ל: איכא למ"ד לדעת ר' יוסי ור"ש אפילו סמיכה גדולה עליו מותרת בנשים, שכך נתנה בתורה לאנשים חובה ולנשים רשות, וחנשים דומיא דאנשים לכל

מ"ע שהזמ"ג אעפ"י שיש בה איסור תורה כגון ציצית של תכלת לנשים כו' אבל הנשים המקריבות עושות סמיכה כאנשים לר' יוסי אעפ"י שהיא עבודה בקדשים וכו' עי"ש בארוכה, וביאר בזה בסי' קובץ שיעורים בסוף קידושין, דזהו דעת ר"ת דפסק כר' יוסי וסב"ל דקיום המצוה היא בנשים מן התורה כמו באנשים, אלא דאינן חייבות בהן ואין נעשות בביטול המצוה, ולכן בעת שמקיימים המצוה הי"ז דוחה ג"כ כלאים בציצית, ועד"ז בענין סמיכה דמותר להם להשתמש בקדשים כיון שיש כאן קיום מצוות סמיכה, ולכן יכולות ג"כ לומר "וצוננו" כיון שהמצוה ניתנה לנשים כמו לאנשים, ומבאר בזה כוונת הר"ן שם עי"ש בארוכה, ויש לחוסף בזה דלפ"ז יש לבאר דעת הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג (סוף חלק הלאוין) דלשיטת ר"ת חייבות הנשים לברך אם מקיימות מ"ע שהזמ"ג, (אלא שהפוסקים נחלקו עליו, וסב"ל דרק רשאות לברך, וראה שו"ע אדה"ז סי' י"ז סעי' ג' וסי' תקפ"ט סעי' ב', בברכי יוסף שם בארוכה), ויש לבאר דבריו לפי הנ"ל דנשים כשמקיימות מ"ע שהזמ"ג הי"ז קיום מצוה מן התורה ולכן חייבות לברך, וראה בסי' הליכות ביתה בפתח הבית סי' י"ט. (וראה לקו"ש פי' יתרו תשמ"ט בפלוגתת המדרש והמכילתא לענין מ"ת בנשים מה נאמר להן, ויש לקשר זה עם שיטות הראשונים הנ"ל, אם יש קיום מ"ע באשה המקיימת מ"ע שהזמ"ג, וראה הערות וביאורים גליון ת"פ סי' י').

היוצא מהנ"ל לשיטת ר"ת דשייך "קיום מצוה" של חובה אף באופן דאינו אלא רשות, כי המצוה ניתנה מעיקרא באופן כזה שלגבי אנשים הי"ז חובה, ולגבי נשים הי"ז רשות, אבל אם הן מקיימות הי"ז נעשה לקיום מצוה ע"ד שהוא באנשים, ועד"ז אפ"ל ג"כ בנוגע לסומא אי נימא שהוא פטור מן המצוות, דמ"מ כשהוא מקיים יש בזה קיום מצוה, וראה בזה בסי' דברות משה קידושין שם די"ל שזהו קולא שהקילה התורה על סומא אף שאין בו שום חסרון קדושה לגבי ישראל עי"ש.

דלפ"ז יש ליישב למה לא תירצו התוס' דגדול המצווה ועושה כו' כיון שהוא מקיים ציווי ה', משא"כ מי שאינו מצוה ועושה אי"ז קיום מצוה כו', דלחנ"ל ניחא כיון דאפילו אם הוא רשות יש בו "קיום מצוה" כמו בבר חיובא וכו' ואי"ז

סתם עשיי בעלמא, ולכן ביארו הטעם משום שדואג וכו', (משאי"כ תירוץ השני של הריטבי"א אפי"ל דחולק בזה ויל"ע).

וזה גופא אפי"ל הוא הביאור בבי האופנים הנ"ל בקיום המצוות של האבות, דאי נימא שבעצם כבר ישנה החפצא דתומ"צ, אלא דעדיין לא נצטוו עליהם, ולכן הי"ז אצלם בגדר רשות, אבל כשקיימו בפועל, הי"ז קיום מצוה עי"ד שהוא לאחרי מ"ית בנשים כוי כני"ל, או נימא דשאני התם שלא הי' החפצא דתומ"צ כלל בעולם, במילא אי"ז נחשב ל"קיום תומ"צ"י אלא עשיי, ואפשר לומר דנפק"מ גי"כ לגבי ברכת המצוות אם האבות היו מברכים ברכת המצוות כמו נשים שמברכות או לא.

ובשם החידי"א מובא שהקשה דלמה לא שייך הא ד"כל הפטור מדבר ועושהו כו"י לגבי האבות, כדאיתא בירושלמי שבת פ"א הי"ב, וכמובא לעיל בהריטבי"א, וראה תוסי' גיטין ו, ב ד"ה אי"ר יצחק, וראה רמ"א או"ח סי' תרל"ט ס"ק ז', ושוי"ע אדח"ז שם סעי' כ"ג, ושדה חמד כללים מערכת כ' כלל ט"ז ועוד.

דאי נימא דגם אז הי' כבר החפצא דתומ"צ, אלא שהי' בגדר רשות בדוגמת נשים במ"ע שהזמ"ג כוי וכשעושים יש כאן קיום מצוה ודאי לא קשה כלל, וגם אי נימא שלא הי' אז חפצא דתומ"צ כלל, ראה בקובץ שיעורים ב"ב אות נ"ד שתירוץ קושיא זו שז"ח נאמר על דבר שגם לאחר מ"ית אין זה מצוה, כגון היושב בסוכה בשעה שהגשמים יורדים, אבל אם המעשה הוא מעשה מצוה אלא שהאדם הזה לא נצטווה אין זה נקרא הדיוט כוי, וכן האבות קודם מ"ית שידעו בנבואה שעתידין ישראל להצטוות עליהן אי"כ זה לא נקרא הדיוט עי"יש, (וכעין מ"ש הריטבי"א כני"ל).

ועי' עוד בקובץ שיעורים קידושין שם שמביא מ"ש הרמב"ן בס"פ אחרי שהביא לשון הספרי אעפ"י שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוץ לארץ היו מצויינין במצוות שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים, וקאי במצוות שהן חובת הגוף הנוהגות בחו"ל, כי עיקר המצוות ליושבים בארץ הי', ועי"כ האבות שקיימו כל התורה לא קיימוה אלא בארץ ולא בחו"ל, ומבאר הקו"ש דבכל מצוה יש שני דברים: א) הטעם שבשבילו נצטוינו לעשותה

ומפני הטעם בזה ראוי הי' לקיים המצוות גם קודם הציווי כמו שעשו האבות. (ב) אחרי שנצטוינו צריך לקיים ציווי הי', וכ"ז בארץ אבל בחו"ל שאין כאן אלא ציווי גרידא לנהוג בחובת הגוף, כי טעמי המצוות אינן שייכין רק בארץ, ע"כ לא קיימו האבות את התורה בחוץ לארץ.

ומקשה לפי"ז מהא דנשים מקיימות מ"ע שהזמ"ג גם בחוץ לארץ, דלכאורה הרי הן אינן מצוות ועושות כמו האבות, ועד"ז רב יוסף שהי' סומא קיים מצוות אף בחו"ל ומקבלות שכר ומאי שנא מהאבות?

ומבאר דקודם מ"ת לא הי' שום מצוה בחו"ל כלל ולכן לא שייך בזה קיום מצוה, והוה עשיי בעלמא, משא"כ לאחר שניתנה התורה והציווי הוא גם בחו"ל, הנה גם נשים וסומא חס בכלל המצוה, אלא דאצלם הי' גדר רשות, אבל אם מקיימים יש בזה קיום מצוה כנ"ל ולכן מקבלות שכר עיי"ש, (ומסיים דקודם מ"ת לא היו יכולים לומר וצונו), והנה אי נימא דגם לפני מ"ת הי' חפצא דתומ"צ כנ"ל, לכאורה אי אפשר לומר כשיטת הרמב"ן, דלפי הנ"ל הרי גם בחו"ל שייך "קיום מצוה" וראה לקו"ש ח"ה ע" 142 שרשיי ועוד חולקים על הרמב"ן עיי"ש.

≈ ≈ ≈

האם הי' חפצא דתומ"צ לפני מ"ת

במה ששאלתי בגליון הקודם דבפשטות משמע דרב חולק על המשנה, דלפי שיטת המשנה הי' זה רק בגדר "עשה" משא"כ לפי רב הי' "קיום מצוה", ולאידך גיסא משמע בחליקוט דלא פליגי כלל אלא דלפי המשנה נוגע להדגיש שלא הי' חפצא דתומ"צ משא"כ לפי רב, ולכאורה איך שייך לומר בזה דלא פליגי עיי"ש?

הנה לפי הדיוק בלשון השיחה הנ"ל משמע דאין הפירוש דלאופן אחד יש חפצא דתומ"צ בעולם, משא"כ לאופן חב', אלא דלכו"ע לא הי' חפצא דתומ"צ בעולם למטה, כיון דעדיין לא ניתנה התורה, ולכו"ע הי' בכלל מציאות של תומ"צ, אלא דלא ניתנה

בעולם, ובמילא יש לדון בזה בבי אופנים, או נימא כיון דבכלל כבר יש המציאות דתומ"צ במילא דנים כאילו זה כבר בעולם וה"ז גדר דקיום מצוה, או נימא דכיון דסו"ס אין התומ"צ למטה בעולם כיון דעדיין לא ניתנו במילא דנים דה"ז עשיי בעלמא ולא קיום, ושייך באמת לדון בזה בבי האופנים ביחד, דאם דנים אם ישנם במציאות בכלל ה"ז קיום מצוה, ואם דנים אם ישנם בעולם הרי אינם, ובמילא ה"ז עשיי בעלמא, ולכן המשנה בקידושין שרוצה להדגיש גודל הענין דלימוד התורה כו' שפועל אפילו לעת זקנותו מדגיש הפרט דלא הי' התומ"צ בעולם והי' עשיי בעלמא ומי"מ פעל זה אצל אברהם, משא"כ רב רוצה להדגיש דאפשר ללמוד מאברהם, במילא מדגיש כפי שהוא מצד המציאות דתומ"צ שישנם בכלל, ואכתי יל"ע.

בגדר כל יושבי עליי

הת' יוסף ישעי' ברזין
תלמיד בישיבה

בגליון ב (תקנח) העיר הרב א.י.ב.ג. במש"כ במכ"י כללי דגי סליחות תשי"ג - דהשלימות דקדושת הארץ הוא רק כשייכל יושבי עליי, משא"כ כשבא סנחריב ובלבל את העולם בטלו היובלות. ומשמע מהני"ל דהדין דכל יושבי עליי אינו תנאי בדין יובל, אלא שזה נוגע לשלימות קדושת הארץ. והעיר מדי ר"ח הלוי בחידושו על הרמב"ם (חלי שמיטה יובל פ"יב חט"ז. חלי תרומות פ"א הי"י) בהני"ל, וכ"י בקו"ש חט"ו ע"י 105 עיי"ש.

אמנם ני"ל, שבלי כ"י אדמו"ר שליט"א במכ"י מדויק דאין הכרח לומר כהני"ל (ואדרבה י"ל דמשמע להיפך), דז"ל: אייגענטלאך, זיינע פאראן חילוקים אין קדושת אי"י גופא, ווארום הגם אז קדושת אי"י איז א נצחיות'דיקע, דאך געפינען מיר חילוקים מזמן לזמן אין דער קדושה וואס ברענגט א חיוב מצוות אויפן ארץ, עכ"ל. ומשמע מזה דקדושת אי"י היא נצחית, אלא שבנוגע לחלות חיוב מצוות על הארץ ישנם חילוקים מזמן לזמן - ז.א. דז"פ דגם לאחרי שבא סנחריב

ובלבב את העולם לא ירדה הארץ מקדושתה, כ"א דאז אין בכח קדושת הארץ לפעול חיוב דינים על הארץ. ובסגנון החסידות: דע"י כל יושבי עלי' מתגלה הקדושה, ועי"ז - בכוחו לחדור בגשמיות הארץ (עדמשינית במכי' תב' - כ"ה אלול תשי"נ - במעלת א"י על חו"ל). ועד"ז בעבודה - שהחלק אלוקי ממעל ממש מתגלה ע"י העבודה ב"כל יושבי" - כל חלקי הנפש [וראה משי"כ בזה בגליון א (תקנז) בשוח"ג].

בא בימים

הרב יוסף בן חיים
תושב השכונה

בליקוטי שיחות פי' חיי שרה ש.ז. מסביר שזה שחוזר ואומר "שאברהם זקן בא בימים" דהיינו שהוא פועל בכל יום ויום ופעולות הימים פועלים בו, ובפרט באותו תקופה לידת יצחק; עקידת יצחק. פטירת שרה. וכו'. אות ה' ו' בליקוט.

באות ב' מסביר שעפ"י פשוטו של מקרא וכפי שרש"י מסביר החילוק בין תב' פעמים שנאמר ברחל פי' ויצא, "הראשון הטעם באל"ף לשון עושה, והשני למעלה בבי"ת! לשון עשתה".

באברהם בפסוק "אברהם ושרה זקנים באים בימים" הטעם הוא האל"ף דהיינו לשון עושה שנהיו עכשיו זקנים.

ובפסוק "אברהם זקן בא בימים" הטעם הוא על תבי"ת דהיינו שכבר נה"י זקן. לכאורה לפי ההסבר בליקוט היה צריך הטעם להיות על אל"ף. שמדגיש שנכנס ונפעל ע"י הימים?

ש י ח ו ת

(גליון) ושמו את שמי גוי (גליון)

הרב חיים רפופורט
≈ ראש הכולל ליעדז, אנגלי ≈

ראיתי בגליון תקנט שהעירו על מה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א
בברכת כחנים דעיוחכ"פ גם הכתוב "ושמו את שמי על בניי
ואני אברכס". ויש להעיר מפני מלא העומר עה"ת עה"פ ושמו
את שמי וגוי וז"ל "אפשר כי אמרו חז"ל (תענית ח, ב)
דמשמאי תרתי לא עבדי וצריך לבקש על אחת, אך אם יתברכו
שיחי שמו יתברך נקרא על עמו ישראל, אזי בזה כלולים כל
הברכות וטובות, וזה ושמו את שמי על בני ישראל, שעיקר
הברכה שיחי שמי נקרא על ישראל ושורה עליהם, ואז ממילא
כל הברכות בכלל, שם הוי" עם בני ישראל בגימטריא ברכות עם
הכוללי. עכ"ל.

הכנסת אורחים דמלאכים

הח' שמואל סטאליק
≈ תלמיד בישיבה ≈

בשיחת ש"פ לך לך ש.ז. הקשה על הענין דהכנסת אורחים
דאברהם אבינו בהתחלת פי וירא בזה"ל: "ותמוה: כיון שמדובר
אודות מלאכים... בדמות אנשים שלא היו זקוקים להכנסת
אורחים, ולא היו צריכים לאכול, ולא אכלו כי אם נראו כמו
שאכלו - נמצא לכאורה שאברהם לא קיים בהם מצות הכנסת
אורחים, ואיך יתכן שהקב"ה הערים (ח"ו) על אברהם ש"הביא
המלאכים עליו בדמות אנשים" כדי שידמה לאברהם שקיים מצות
הכנסת אורחים". וממשיך לחקשות דאיך יתכן שלמידים שגדולה
הכנסת אורחים וכ"ו מסיפור זה.

ועי'? מבאר וז"ל: "שכאשר הביא המלאכים עליו בדמות אנשים והתנהגו כמנהג אנשים **שאוכלים ושותים**, נעשה אצלם הדמות אנשים ומנהג אנשים ענין **אמיתי**, היינו, שבבואם למטה לא נשארו בדרגת מלאכים שנראו כמו אנשים (דמיון בעלמא) אלא שבאו למטה **"בדמות אנשים"**. ובמילא, חל עליהם גדר ודין "אנשים" (לפי שעה), ולכן, יכול לקיים אברהם אבינו על ידם מצות הכנסת אורחים **לאמיתתה**" ע"כ.

ועיין בלקו"ש חכ"ה ע' 77 שמביא שם בערך אותו תמ"י דמביא כאן, ומבאר שם ביאור אחר - דבהכנסת אורחים אינו נוגע כ"כ ענין החפצא היינו האורחים אלא בעיקר נוגע כאן צד הגברא במדת חסדו ובהתענינותו ושימת לבו אל האורחים, וכאן באע"פ מצדו הי' כאן הכנסת אורחים בשלימות וכו' עיי"ש.

ויש לבאר ההוספה בהשאלה בשיחת פי' לך על השאלה בלקו"ש שם (היינו, אף דבאופן שטחי שתי השאלות הם לכאוי אותו שאלה ומטרתם היא אחת. והביאור כאן הוא רק ביאור אחר, אעפ"כ י"ל דהשאלה כאן היא לאחר שישנו הביאור דלקו"ש שם ולכך צריכים לביאור אחר):

דהשאלה בלקו"ש שם היא, דלכאוי הכנסת אורחים של אע"פ לא היתה אמיתית כיון שהאורחים שלו באמת לא אכלו ורק נראו כמו שאכלו (ואפילו להדיעה שאוכלין ושותין ממש - היינו משום דאזל לקרתא עביד כנימוסיה ולא מפני שהיו צריכים לזה, כמבואר שם) - כיון שהאורחים היו מלאכים שאינם צריכים לאכול, א"כ חסר כאן בהשלימות דדין הכנסת אורחים, היינו דחדגש כאן היא שאורחיו לא היו צריכים לאכול ורק נראו כמו שאכלו, ועי' מתרץ דאע"פ שאורחיו לא היו צריכין להאוכל ולא אכלו, מ"מ מצד **אברהם אבינו** היינו מצד הגברא הי' כאן דין הכנסת אורחים בשלימות.

אבל כאן בהשיחה אין השאלה על הפרט דלא הי' כאן הכנסת אורחים אמיתית משום שאורחיו לא אכלו מפני שלא היו צריכין לאכול - דזה כבר מתורץ בלקו"ש שם דמצד אע"פ הי' כאן הכנסת אורחים בשלימות. אלא דהשאלה כאן היא - דאיך יכול להיות הכנסת אורחים שהאורחים הם **מלאכים** - שאינם צריכים

לאכול, דלכאוי לא רק שחסר כאן בהשלימות דדין הכנסת אורחים (כחשאלה בלקו"ש שם), אלא לכאוי חסר כאן בהגדר דהכנסת אורחים של הגברא, דאפשר דבהכנסת אורחים נכלל רק אורחים אנשים ששייכים לאכילה (ואפי' אם באותו מעמד אינם אוכלים או מפני שהם מלאים או מפני שאינם רוצים וכדומה מ"מ בכללות צריכים הם לאכילה, ולאידך המכניס אורח עשה הכנסת אורחים אמיתית כיון דמצדו עשה כל מה שדרוש, כדלעיל), אבל כאן מדובר באורחים שהם **מלאכים**, שאינם צריכין לאכילה בכלל?

וע"ז מתרץ, דכיון דהביא המלאכים בדמות אנשים והתנהגו כמנהג אנשים שאוכלים ושותים נעשה אצלם הדמות אנשים ומנהג אנשים ענין אמיתי, וחל עליהם גדר ודין אנשים לפי שעה, ולא שנשארו בדרגת **מלאכים** שנראים כמו אנשים, ולכן קיים אאע"ה על ידם מצות הכנסת אורחים **לאמיתתה**.

ועפ"ז? מבואר דבאמת לא אכלו המלאכים להדיעה דנראו כמו שאכלו ומ"מ אי"ז חסרון בדין הכנסת אורחים כיון דמצד אברהם אבינו הי' זה בשלימות כהביאור בלקו"ש חכ"ה, וכאן מבאר פרט אחר, דזה שהאורחים היו מלאכים (שאינם צריכין לאכול) ג"כ אינו חסרון בהכנסת אורחים דכיון דהביא אותם בדמות אנשים נעשה בהם הדמות אנשים ומנהג אנשים ענין אמיתי. וגם מובן דהביאור שם אינו מתרץ השאלה כאן כמבואר לעיל, וגם הביאור כאן אינו מתרץ השאלה שם דהא לפועל לא אכלו (להדיעה דנראו כמו שאכלו) אלא שנעשו בגדר אנשים.

בא"י למדני חקיך

הרב מיכאל חנוך גאלאמב
≈ תושב השכונה ≈

בהתוועדות ש"פ חיי שרה דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע אמירת מאה ברכות בכל יום וכי' גם בנוגע לנשים וטף.

ואולי יש להעיר משיחת ל"ג בעומר תש"ד, נדפס בסה"ש תש"ד ע' 117 ובלקוטי דיבורים ע' 1202:

"**הוד** כ"ק אדמו"ר הרה"ק איז געווען מורגל בברכות. יעדע שעה אדער לכה"פ צוויי שעה האט ער זיך נוהג געווען צו זאגן א ברכה. אין ברכות זיינען דאך דא כמה דרגות מיט שם ומלכות און אהן שם ומלכות. במקום וואו מ'דארף זאגן בשם ומלכות און ער האט געזאגט אהן שם ומלכות איז ער ניט יוצא, און במקום וואו מ'דארף ניט זאגן שם ומלכות און ער האט יע געזאגט איז ער עובר א איסור. חוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק פלעגט אפט זאגן דעם פסוק: ברוך אתה הוי' למדני חקיד".

וכותב ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: (5) "כנראה, איז די כוונה, אז דערמיט פלעגט ער ממלא זיין ווען ער האט ניט געהאט א ברכה צו מאכן".

והנה משמעות הענין הוא שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נייע הי' אומר פסוק זה רק בכדי שלא יעבור זמן רב (שעה או שתיים) בלי איזה ענין של ברכה, אבל לא בתור חמאה ברכות.

ומ"מ, מאחר שאמר פסוק זה בתור ברכה - (יער האט זיך נוהג געווען צו זאגן א ברכה"), אעפ"י שהוא מטעם הני"ל (שלא יעבור כו'), משמע שעכ"פ חשיב לברכה. וממילא תתעורר השאלה, האם אפשר להשלים את חמאה ברכות - כגון שאין לו על מה לברך או ביום תענית וכיו"ב - בפסוק זה?

אמנם ממה שכותב כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה, שהכוונה בזה הוא, שהי' אומר הפסוק רק במצב "ווען ער האט ניט געהאט א ברכה צו מאכן", משמע שזה אינו ברכה (ואולי גם זה נרמז בלשון השיחה, שהי' אומר "הפסוק" ולא "חברכה").

וכן נפסק הדין בשו"ע, שכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה (ראה הל' ק"ש שו"ע אדה"ז סי' ס' סעי' ג').

וא"כ, לפי"ז יוקשה, מה מועיל אמירת פסוק זה, כיון שאינה חשובה ברכה שלימה?

ואולי יש לומר שיובן מהנתי בהתוועדות זו, שבחענין של מאה ברכות ישנם שני ענינים:

הא': כמ"ש בשו"ע אדה"ז (או"ח רסמ"ו) - "ליראה את ה' ולאחבה אותו ולזכרו תמיד", (פעולה בנפש האדם). ויתירה מזו,

הב': להמשיך השלימות דמאה ברכות וכו' **בהעולם**. ובלה"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א:

- "עס זאל זיין אַ געבענשטע וועלט" -

שבזה מתבטא כללות שליחות הנשמה בגוף בעוה"ז (כמשנת' שם).

דעפי"ז יש לומר דמכיון שעיקר שליחות הנשמה הוא לפעול שיהי' "אַ געבענשטע וועלט", לכן כל ברכה שאין בו שם ומלכות אינו ברכה, כי לא נמשך בעולם. ולכן נמי, כל ברכה (של המאה ברכות שיש בו הזכרת שם ומלכות, וליראה את ה' וכו') צריך להיות על דבר מסויים המחייב ברכה דוקא, כמו ברכות הנהנין או ברכות המצוות, שע"ז נמשך **בהעולם** ונעשה "אַ געבענשטע וועלט".

ולאידך ישנו גם הענין של "ליראה את ה' ולאחבה אותו ולזכרו תמיד" שהוא ג"כ ענין לעצמו. ואעפ"י שלכתחלה צריך לאמרו על דבר מסויים כני"ל, מ"מ במקום "ווען ער האט ניט געהאט א ברכה צו מאכ"ן" הי' אומר הפסוק שיש בו עכ"פ הענין של "ליראה וכו'".

וואפשר להוסיף שעפ"י הני"ל מדוייק לשון השיחה שכ"ק אדמו"ר ני"ע הי' "מורגל בברכות יעדע שעה", שזהו הענין של "ולזכרו תמיד".

ומה שברר כ"ק אדמו"ר נ"ע פסוק זה דוקא, ולא בשאר פסוקים שבספר התחלים המתחילים בברוך ויש בהם הזכרת השם - ולדוגמא, סיום הקאפיטל של כ"ק אדמו"ר שליט"א, "ברוך הוי לעולם אמן ואמן" וכיו"ב, כי בוודאי שכל פרט הוא מדויק.

אולי הוא מטעם שבפסוק זה כתוב "ברוך אתה הוי גוי" שישי בזה שתים:

א) חלשון קרוב יותר להמטבע שטבעו חכמים בשאר הברכות,

ב) "אתה" הוא לנוכח, כמבואר ענין זה בחסידות).

הקיצו ורננו שוכני עפר בעבודה רוחנית

הת' א. בוסתנאי

≈ תות"ל 770 ≈

בסיום ההתוועדות דשי"פ חיי שרה נתבאר הענין דהקיצו ורננו שוכני עפר בעבודה רוחנית, שזהו מה שנעשה ענין החמימות והחיות כו' (דמדות) גם במוחין שמצ"ע הם בבחי' שוכני עפר.

ולכאוי' זהו בהמשך למשניית לפני"ז במאמר ד"ה ויהיו ח"ש, דכולן שוין לטובה, החשתוות היא לגמרי (ראה בקונטרס שי"ל ז"ע).

וזהו"ע "בת כ' כבת ז"י", כיון שישנה מעלה דוקא (מעלת התחתון) בז' המדות לגבי המוחין (כ'), שבענין זה ה"ה כבת ז'.

והרי זהו תוכן הענין הנ"ל דהקיצו ורננו שוכני עפר.

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

בחירה חפשית

בקונטרס כ"ף מרחשון שנה זו נתבאר בארוכה איך שגם בענין התשובה ישנו הענין דבחירה חפשית.

ולהעיר מלשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות תשובה ה"ב: "וכשם שהאדם חוטא מדעתו וברצונו כך הוא עושה תשובה מדעתו וברצונו". דבפשטות זהו"ע הבחירה חפשית (ועפ"ז צע"ק ההסברה שם שנלמד במכ"ש משאמר המצוות, בזמן שהדבר מפורש כאן).

≈ ≈ ≈

עצם הטוב

הת' אלישיב הכהן קפלון
≈ תוח"ל 770 ≈

בד"ה ויהיו חיי שרה דשי"פ חייש [ראה שיחת שי"פ חיי שרה סי"ג] נתבאר שהענין דכולן שוין לטובה דכל כוחות הנפש, היא מצד ה"טוב" דעצם הנשמה הקשורה בהקב"ה שהוא **עצם הטוב**.

וצ"ב קצת דע"פ תביאור צריך לומר שעצם הנשמה קשורה עם העצם למעלה, ולא רק העצם דענין הטוב, שהוא ב"ציור" מסויים (ששולל רע וכו').

ועד"ז צ"ב בנוגע לעצם הנשמה, שלכאורה היא למעלה גם מציור ד"טוב" וכו'.

וי"ל בדא"פ שאמנם זהו החידוש בהמאמר, שענין העצמות וכן דעצם הנשמה הוא - ענין ה"טוב" (כפי שהוא למעלה מציור), ואין זה גדר וציור וכו' בעצמות - כי זהו ענין העצמות.

וע"ד המבואר בנוגע לכך שישראל מושרשים בהעצמות, אע"פ שבמדריגת הבחירה - איני יודע באיזה מהן חפץ. אמנם זהו שבחר דוקא בישראל ובמעשיהן של צדיקים (טוב), הי"ז משום שזהו ענין העצמות.

נאבל הלשון, "עצם הטוב" כשלעצמו מדבר לכאוי באלקות שבציור וגדר, ששם ההפלאה היא, לא דהעצמות, אלא בההפלאה דהטוב, שאי"ז טוב סתם, אלא העצם דהטוב.

א ג ר ו ת ק ו ד ש

הערות וציונים באגרות קודש

כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י"ט עמודים: יג-מא

הח' שמואל נעמירובסקי
 ≈ תות"ל 770 ≈

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י"ט, מובא בע' יג בסופו: "... ידועה הוראת אדמו"ר הצמח צדק בסגנון רז"ל, און פעלי דיממא און לעשות יום (אור וכמ"ש ויקרא אלקים לאור יום) בעולם".

ראה ב"היום יום" כ"ט טבת. (ולכאורה כדאי לחוסיפו במפתח ענינים ערך פתגמים אדמו"ר הצ"צ).

שם, בע' כג מובא: "... כפתגם רבנו הזקן, ו"אז א איד ניט ער קען און ניט ער וויל זיין אפגעריסן פון אלקות", י. -

וראה ב"היום יום" כ"א סיון, ושם מובא: ש"זהו מעצמות אי"ס ב"ה".

שם, כ"ה תמוז מובא שבחסידות יש שני ביטויים, ואחד מהם הנ"ל, ומבואר שם שבאמת שניהם דבר אחד].

≈ ≈ ≈

שם, בעי כז מובא: "...ובפרט שעל היהודים נאמר "ארץ חפץ", וידוע פתגם הבעש"ט הנמשל בזה, שכשמסתכלים מחוץ אין לשער האוצרות הטמונים במעמקים, כן הוא בנוגע לבני ובנות ישראל".

ראה ב"היום יום" י"ז אייר, ושם מובא שהצ"צ סיפר את תורת הבעש"ט הנ"ל. [וראה ג"כ שם, בי אלול שבניי נקראים ארץ חפץ, שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת השי"ת ויראתו ומדות טובות, וכו'].

≈ ≈ ≈

שם, בעי כח בסופו מובא: "וכמודגש במאמר רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - ד"ה עץ חיים היא למחזיקים בה (שמח"ת תקי"מ), אלו בעלי השגה הלומדים תורה, ותומכי מאושר אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה, מאושר, גליקלעך..."

ויש לציין שכ"ז מובא גם ב"היום יום" כ"ג תשרי.

≈ ≈ ≈

שם, בעי לז מובא: "וידועה הוראת-פתגם רבנו הזקן, מ'דארץ לעבן מיט דער צייט, הכוונה מיט דער סדרה פון דער וואך",

ראה ב"היום יום" בי חשוון, ושם: "דורך זיין ברודער מהרי"ל האבען זקני החסידים אויסגעפונען..." [וראה בחלק זה בעי עג ובחסמן שם.

ויש להוסיף ע"ז: חיי"ח עי' לט (ב"פ) ועי' קסד].

שם, בעי מא מובא: "ובפרט על פי פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"י ז"ע בהנוגע לשבת בראשית וענינו - "ווי מישטעלט זיך אוועק - אזוי גייט דאס", שזה נותן התקוה והבטחון שיהגו במדה טובה זו במשך כל השנה הבע"ל, מתוך שמחה וטוב לבב מתאימים".

ולהעיר שפתגם זה מובא בלקו"ש ח"ב ע"י 449 בשם הצי"צ: "אויך איז פאראן א ווארט פון צמח צדק, אז אזוי ווי מישטעלט זיך שבת בראשית אזוי גייט א גאנץ יאר".

אמנם בלקו"ש ח"א בתחילתו מובא: "עס איז באוואוסט דער ווארט וואס די רביים - נשיאי תב"ד - האבען געזאגט... און אזוי ווי מען שטעלט זיך אוועק שבת בראשית, אזוי פירט מען זיך א גאנץ יאר".

ולהעיר עדי"ז ג"כ מסגנון פתגם של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, והובא בספר השיחות היתשי"ד ע"י 18 בתחילתו: "... אז מען שפאנט איין גוט פארט מען גלייך און מען דערפארט צו דעם ארט, וואו מען דארף אנקומען".

≈ ≈ ≈

שם, מובא: "...וסיפרו רבותינו נשיאינו אשר תבעש"ט "האט ליב געהאט ליכטיקייט", ועד כפשוטו, וכידוע הסיפור איך שהבעש"ט ותלמידיו הרבו בנרות במוצש"ק".

ראה ב"היום יום" וא"ו אלול, ושם "הצי"צ סיפר".

■ ■ ■

ח ס י ד ו ת

הערה בקונטרס עץ החיים

הח' מנחם מענדל גרינבוים
חלמיד בישיבה

בקונטרס עץ החיים - אות י"א וז"ל כמו"כ יובן ג"כ הענין בעסק התורה דתושבע"פ נמשלה לתאנה ותאנה הוא עה"ד כדעת הרשב"י במד"ר ור"י בגמ' עכ"ל.

והנה דעת ר' נחמ"י שעץ הדעת תאנה היתה. מצינו בגמ' סנהדרין ע, ב. ובגמ' ברכות מ, א.

אבל דעת רשב"י במדרש רבה שתאנה היתה, לכאורה לא נמצא שם דעת רשב"י בכלל רק מצינו במדרש רבה ר' יוסי שאומר עץ הדעת תאנה היתה, רק קודם לכן יש שם, ששאל ר' שמואל בר יצחק לר' זירא עץ הדעת שאכל אדם מה היא ור' זירא אמר אפשר חיטים הן, ואמר לו (ר' שמואל בר יצחק) והכתיב עץ, אמר לו מתמרות היו.

ובאם רשב"י בקונטרס עץ החיים חכוונה לר' שמואל בר יצחק אז דעתו היא שחי' תמרה ולא תאנה.

ואבקש מקוראי הגליון ביאור בזה.

~~~~~

רצוא ושוב דממכ"ע דסוכ"ע

הח' יחזקאל צבי גרין
~ תות"ל 770 ~

במאמר אנכי מגן לך תרע"ח שיצא לאור לאחרונה, מחלק גבי רצוא ושוב דזה שייך יותר באור הסובב וז"ל "אבל מה שהוא

רק בדרך רו"ש זהו בבחי' אור הסוכי"ע שלמעלה מבחי' הכלים כו'. ולכן יש הפרש בין רו"ש דממכ"ע להרו"ש דסוכי"ע, דבתאור דממכ"ע הרי גם בהרצוא האור הוא מ"מ בתוך הכלי... והשוב הוא בבחי' התישבות ממש... אבל מ"מ הכל הוא בתוך הכלי כו', משא"כ בבחי' סוכי"ע הרי הרצוא הוא בבחי' סילוק ובבחי' הבדלה לגמרי והשוב הוא רק בדרך אחיזה בכלי לא בבחי' התישבות שהרי הוא למע' מבחי' הכלים. ולכן הרו"ש דסוכי"ע נק' מטי ולא מטי דהיינו נוגע ולא נוגע דגם השוב הוא רק בבחי' נוגע לבד ואינו נוגע הוא שבהרצוא גם אינו בבחי' נגיעה בכלי כו"ו. עכ"ל עיי"ש.

ועיין במאמר ויכולו תרס"ו דשם מבואר בדיוק להיפוך וז"ל: "משא"כ בחי' שרש ומקור החיות של העולמות בראשית המשכתו היינו בחי' הרצון... שהוא בבחי' התכללות בהמקור עדיין לא שיק בו ענין המרוצה מאחר שלא נתרחק כלל ואינו עדיין בבחי' מהות ומציאות אחר אי"כ אינו שיק בו הרצוא אלא מה שנמשך קצת וממילא חוזר ונכלל... הנה נקרא בחי' זו מטי ולא מטי פי' מתפשט ואינו מתפשט ולא בבחי' רו"ש...

ועוד זאת מה שנק' מטי ולא מטי מתפשט ואינו מתפשט מפני שזהו מצד העצמות הן בבחי' ולא מטי והן בחי' המטי. ומסכם בסוף: אבל בבחי' הרצון הרי ההמשכה הוא מה שהעצמות נמשך בחי' הטית העצמות כו' אינו שיק לומר ע"ז שוב כ"א בחי' מטי.

וא"כ אינו מובן, מדוע במאמר דתרע"ח מפרש דהסובב יש בו רו"ש ובתרס"ו מפרש בדיוק להיפך דברצון (אור הסובב) אין שיק רו"ש, ועוד שביאר שם (בתרס"ו) שהרו"ש הוא ענין הזמן וא"כ איך יש מושג של רו"ש בסובב שלמע' מענין הזמן.

לכא'ו אולי ניתן לבאר אשר במאמר אצלנו מדבר בדעת תחתון דלגבי דעת תחתון יש בסובב רו"ש אבל בתרס"ו מדבר בדעת עליון דשם הוא להיפוך; בכל אופן יש לעיין בכל הני"ל.

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

בפירש"י כח, יא

הרב וו. ראזענבלום
~ תושב השכונה ~

בפירש"י ד"ה ויפגע (כח, יא): ...ורבותינו פירשו לשון תפלה כמו ואל תפגע בי ולמדנו שתקן תפלת ערבית ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל ללמדך שקפצה לו הארץ וכו', עכ"ל.

עיין בפירש"י בפרשת חיי שרה בד"ה לשוח (כד, סג): לשון תפלה וכו', עכ"ל.

והנה בגמרא ברכות (כו:): לומד מפסוק זה שיצחק תיקן תפלת מנחה.

ולפי זה צריך עיון, למה לא פירש"י שם שיצחק תיקן תפלת מנחה. ולמה יש הכרח בפרשתינו לפרש שיעקב תיקן תפלה ולא שהתפלל **סתם** - יותר מפרשת חיי שרה בנוגע ליצחק*.

***אולי** אפשר לומר בדוחק עכ"פ דכאן קשה מלת "ויפגע" מה זה נוגע לכאן חלא בא לספר ענין החלום וכו' וה"ל לומר "וילן במקום כי בא השמש וגו'" ולכן מפרש"י **ולמדנו** שמיתורא דקרא לומדים שיעקב תיקן אז תפלת ערבית.

משא"כ שם הרי הכתוב רוצה להגיד לנו שרבקה ראתה את יצחק בשדה, ורק שלבאר לנו מ"ה ענינו של יצחק בשדה לכן אומר הכתוב שיצא **לשוח** בשדה - להתפלל, אבל אינה מלה מיותרת כמו כאן. ודו"ק.

ועוד יש להוסיף בדוחק שלשון "ויפגע במקום" משמע יותר דבר הקבוע ומסויים (ולכן שייך לומר שתקן) משא"כ "ויצא יצחק לשוח בשדה" משמע יותר לשון מקרה ועראי ואין שייך לומר (כ"כ) שתקן אז וכו'.

עוד צריך עיון, שבפרשתינו אומר רש"י "ולא כתב ויתפלל", ולמה לא ביאר רש"י בפרשת חיי שרה מה שנאמר "לשוח בשדה" ולא ל"התפלל בשדה".

ואולי אפשר לתרץ שתיבת "לשוח" קרוב יותר ללשון תפלה מתיבת "ויפגע". ובזה ייבן גם כן מה שבפרשתינו אומר רש"י ורבותינו פירשו, משא"כ בפרשת חיי שרה.

ועיין בפרשת חיי שרה בפירש"י ד"ה ופגעו לי (כג, ח): לשון בקשה כמו אל תפגעו בי, עכ"ל. הרי ששם הוא לשון בקשה ולא לשון תפלה.

וגם הפסוק שמביא רש"י לראי, בפרשתינו, שויפגע הוא לשון תפלה, מירמ"י (ז, טז), אינו ברור כל כך משם שויפגע לשון תפלה. שלשון הכתוב שם הוא: ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי וגו'.

הרי ממה שנזכר בפסוק קודם לזה... אל תפלל... רנה ותפלה, ואח"כ מוסיף הכתוב ואל תפגע, יש מקום לומר שזה ענין אחר קצת מתפלה ממש. [אבל גם יש לומר שזה כפל הדבר כדרך המקראות, על דרך שפירש המצודות דוד שם בנוגע לתיבות "ואל תשא וגו'"].

ועיין שם במצודת ציון, וז"ל: רנה: הוא ענין לשון תפלה. תפגע: ענין בקשה וכן ופגעו לי (בראשית כג).

ומה שחביא רש"י ראי בפרשת חיי שרה ש"ופגעו" הוא לשון בקשה מפסוק שב"רות" (אל תפגע בי), ולא מהפסוק שבירמ"י שמביא בפרשתינו, מובן בפשטות. שהרי מפסוק זה, לפירש"י, יש ראי ללשון תפלה משא"כ מהפסוק שב"רות" יש ראי ללשון בקשה.

ר מ ב " ס

שוגים כל שנתם כו'

הרב משה לברטוב
 ≈ תושב השכונה ≈

ברמב"ם הלי תשובה פ"ג ה"ד כותב הרמב"ם (לפי גירסת הספרים אצלינו ובכללם גם רמב"ם לעם) "ושוגים כל שנתם בהבלי הזמן" (פי' ושוגים, מלי באהבתה תשגה תמיד, ענין התעסקות) ושנתם - הכוונה מלי שנה, (ודוחק הלי כל שנתם, ולכאוי הולי"ל שנותיהם).

והנה בספר המאמרים תשי"י מאמר א' דר"ה אות ה' מביא לי הרמב"ם וגורס "ושונים כל שנתם" (בנו"ן). ובזה מציל מהדוחק הנ"ל כי שנתם הכוונה - שינה. ומתאים יותר להתחלה "כלומר עורו ישנים משנתכם" וכו', אך הלי כל (לפי"ז) הוא קצת דוחק.

שועלים קטנים מחבלים בכרמים

הרב שלום דובער וולפא
 ≈ קרית גת ≈

בגליון נח (תקנט) הערתי ברמב"ם הלי ת"ת פ"ה ה"ד שכותב בענין תלמידים שלא הגיעו לחוראה ומורים: עליהם אמר שלמה בחכמתו (שה"ש ב, טו) אחזו לנו שועלים, שועלים קטנים מחבלים כרמים. שצריך למצוא מקור לפירושו זה שפירש בפסוק, כי לא נמצאת דרשה זו לכאורה במדרשי חז"ל, וכל המדרשים שנאמרו בפסוק זה בחז"ל ביארו הפסוק בענינים אחרים לגמרי (עיין סוטה יב, א. שהשי"ר עה"פ, מדרש משלי, אליהו רבה פ"ז, ועוד).

והאיך הי' עיני, דהנה בישעי' ג, ד. ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו במ. ובחגיגה יד, א. פירשו מהו תעלולים אמר רב אחא בר יעקב תעלי בני תעלי. והנה בתחילת הפרק בישעי' שם: כי הנה האדון הי' צבאות מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה גוי, ופירשו חז"ל בחגיגה שם: משען אלו בעלי מקרא, משענה אלו בעלי משנה, כל משען לחם אלו בעלי תלמוד כו', שופט זה זיין שדן דין אמת לאמיתו כו'. והיינו שכל זה יסיר הי' מירושלים. ועל זה אומר אח"כ בנביא שבמקום כל זה יהי ונתתי נערים שריהם, ופירשו שם בגמרא: אי"ר אליעזר אלו בני אדם שמנוערין מן המצות, שהם יהיו השרים. ותעלולים ימשלו במ אמר רב אחא בר יעקב תעלי בני תעלי כני"ל. שמזה מובן שגם מה שאומר אח"כ בפסוק יד: הי' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו ואתם ביערתם הכרם גזלת העני בבתיכם, הרי זה קאי על שריו שהם הנערים המנוערים מן המצות וזקני עמו התעלולים תעלי בני תעלי, שאינם בעלי מקרא ולא בעלי משנה ולא דנים דין אמת לאמיתו אלא תעלי בני תעלי, כלומר שועלים בני שועלים, היינו שועלים קטנים המבערים הכרם כי כרם הי' צבאות בית ישראל.

הרי מובן מהני"ל שזחו שאמר שלמה בחכמתו אחזו לנו שועלים קטנים מחבלים כרמים, שהם זקני עמו שבמקום לדון דין אמת לאמיתו עוזרים לשרים לבער הכרם עד שגזילת העני בבתיכם.

≈ ≈ ≈

אוב וידעוני

הלי' עכוי"ם פ"ו ח"א: העושה אוב או ידעוני ברצונו בזדון חייב כרת כו' כיצד הוא מעשה האוב כו'. ובח"יב כיצד מעשה הידעוני כו'.

ואח"כ מפסיק בכמה וכמה הלכות וענינים שונים, ובפ"א הי"ד כותב: אסור לשאול בעל אוב או ידעוני שנאמר כו'. נמצאת למד שבעל אוב וידעוני עצמן בסקילה והנשאל בהן באזהרה כו'.

ובהשקפה ראשונה אינו מובן למה הפסיק בחמשה פרקים ועשרות הלכות בין הדין של בעל האוב והידעוני לבין הדין של הנשאל בהם, ובפרט שלבסוף מסכם שניהם יחד: "נמצאת למד כו".

ועיין לעיל פ"א ה"ז: אסור לקסום ולשאול לקוסם כו', ופירט שם שחקוסם לוקה והשואל במכת מרדות. ובח"י: איזהו חובר כו' והחובר עצמו כו' ה"ז לוקה כו' וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות כו' מכין אותו מכת מרדות כו'. וא"כ למה באוב וידעוני חילק והרחיק כל כך בין בעל האוב והידעוני לבין השואל בהם.

והתירוץ בזה פשוט: עשיית אוב וידעוני הוא עבודה זרה ממש, וכמ"ש הרמב"ם שם פ"ו ה"ב: וכל אלו מיני עבודת כוכבים הן. ולכן כתבם הרמב"ם בפרק ו' המדבר על מיני עבודת כוכבים, מולך, מצבה, נטיעת אילן אצל המזבח וכו'. אבל השאלה באוב וידעוני אינה ע"ז, אלא היא מחוקות העכו"ם שנצטוונו ובחוקותיהם לא תלכו, ולכן כתבם הרמב"ם בפ"א ששם מדבר על ההבדלה מעכו"ם, בלבוש, בתספורת, והתרחקות מדרכיהם כגון מנחש, קוסם, מעונן, חובר, דורש אל המתים ומכשף.

נ ג ל ה

עלות השחר לשיטת אדה"ז (גליון)

הח' יוסף יצחק קעלער
 ≈ תות"ל 770 ≈

בגליון דפי וירא כתבתי ליישב משי"כ בשו"ע הקצר אודות שיעור עלות השחר.

ובגליון דפי חיי שרה חזר הת' מ.צ. והעיר על כמה נקודות שלא נתבארו כל צרכן בגליון דפי וירא.

ואשיב על ראשון ראשון:

בענין הסתירה מתרמב"ם בפיח"מ ברכות דעלות השחר הוי ע"ב דקות קודם חץ בימים השוים [בא"י], למשי"כ במקום אחר דכ"ד דקות הוא מחלך מיל.

כתבתי לתרץ עפ"י הח"י (חלי פסח ס"י תנט סק"י) דבשיעור עלות השחר לא פליגי עולא ורי יהודא. ורי יהודא סבר דעלות השחר הוי ע"ב דקות.

וע"ז כתב התי' הנ"ל דזה אינו דהא כתב הח"י להדיא וז"ל "מוכח להדיא מתוך משי"כ דשיעור מיל בין לעולא ובין לרי' יהודה הוא יותר משליש שעה".

אך זהו לשיטת רש"י דמה שאמר ר' יהודה עשרה פרסאות אדם מחלך ביום היינו מעלות השחר עד צאת כל הכוכבים, אבל הרמב"ם סבר דחיינו מהחץ ועד השקיעה נמצא מחלך ד' מיל ע"ב דקות. וכמ"ש בביאור הגר"א.

והמעין בלב לדעת [הנסמן בגליון דפי' וירא הנ"ל] העי' 4 ימצא שכתבתי שם להדי' שצריכים אנו לצרף תירוץ הגר"א לתירוץ הח"י, ותן לחכם ויחכם עוד.

ולעיקר שיטת הח"י דמחלך מיל הוא כ"ב וחצי דקות לרי' יהודא. וזהו ג"כ שיטת הגר"א [וכן פסק הגר"מ טוקצינסקי לחלכה למעשה] ומיוסד על פי' רש"י, הנה רבינו הזקן בשו"ע שלו (חלי פסח ס"י תנט ס"י) הזכיר רק ב' שיטות במחלך מיל: י"ח דקות וכ"ד דקות. ומדלא הזכיר ג"כ שיטה זו מכלל דלא סבירא לי' הכי.

עוד כתב דאינו נראה דאדה"י מדבר ברוחב 55 מעלות, לפי שאדה"י בסידורו בחלכות ק"ש כתב דזמן נץ החמה בקץ הוא בערך ג' שעות ומחצה אחר חצות הלילה במדינות אלו. וב-55 מעלות חץ החמה היותר מוקדם הוא לערך 10:3, ולמצוא מעלה שהחץ הוא 3:30 הוא במעלה 52. ע"כ.

ולא ידעתי מנא ליי הא, אך בלוח שבזמני היום בחלכה להר"י לוי (עי' 134) נסמן שהנץ היותר מוקדם הוא 3:20 ב-55 מעלות, ואילו ב-54 מעלות הרי הוא 3:27. וכבר כתבתי בגליון דפי וירא שבמקומו של אדח"י הוא ברוחב 54.75 מעלות (ואילו ברוחב 52 מעלות הנץ הכי מוקדם הוא 3:39).

ועיין ג"כ בקוני' נשי"ק לחרב שלום דובער לוי'ן ח"יב העי' 7 שם הוכיח מסדר הכנסת שבת ש"במדינותינו" הכוונה לליאדי שהוא ברוחב 54.75 מעלות.

ומשום מה נתעלם מחתי' הנ"ל חסיפא של דברי אדח"י בסידורו: נמצא כלה הזמן בגי' רביעי שעה שמינית [7:45] המתאים ל-54 מעלות כפי שיראה המעיין בלוח הנ"ל (עי' 132).

ומ"מ גם אם נאמר כדבריו שזוהו 52 מעלות לא חרוונו הרבה לפי החשבון שנתבאר בקובץ פלפול התלמידים דמאנטריאל חוברת ד (עי' פה-פו) העי' 2. דכשנוריד מ-180 (מספר המעלות שמחצות היום עד חצות הלילה) 52 מעלות של רוחב האדם ו-20.5 של רוחב השמש ישאר לנו לכל היותר 107.5 מעלות (דהיינו שחשמש הוא 17.5 תחת אופק האמיתי) עיי"ש בארוכה. עדיין לא הגענו ל-21 מעלות הנצרכים ל-96 דקות כ"ש שלא ל-26 מעלות הנצרכות ל-120 דקות, ותן לחכם ויחכם עוד.

ומ"ש עוד שנודע שח"י אייר לכל המוקדם בסוף אפריל כו' מה בכך הרי לשיטתו זהו גי' חדשים במשך הקייץ שלא יחי' עלות השחר אמיתי' וא"כ מדוע כתב רבינו הזקן שזוהו ב' חדשים (מח"י אייר עד י"ז תמוז). ובפרטיות יותר ראה במאמרו של חרב שלום בער לוי'ן ביגדי"ת נ.י. חנסמן בגליון הנ"ל.

שוב כתב על מה שכתבתי דיש שתי שיטות בגמרא שעוביו של רקיע הוא או אחד מששה ביום דהיינו 120 דקות או אחד מעשרה ביום דהיינו 72 דקות אבל 96 דקות מאן דכר שמי'?

ועי"ז כתב שכבר כתב דברי הח"י דאין שיטה של 72 דקות בגמרא.

וכבר כתבתי לעיל שהחיי בעצמו הביא שיטת הרמב"ם שנתבאר בביאור הגר"א שיטתו בגמרא דהוא 72 דקות, וכן פסק רבינו בשולחנו ס"י תנט ס"י לדעה אחת דשיעור מיל הוא י"ח דקות.

עוד כתב, לקושיתי, מאן דכר שמי של 96 דקות יש לעיין במחצית השקל ספ"ט סק"ב. וכן בספר זמני היום בהלכה (של ר' יהודה לוי) בעי כ"ף כתב כן בשם הפרי"ח בקונטרס דבי שמשא.

אך המעיין בספר הנ"ל בעי הנ"ל יראה שכתב: "ואעי"פ שראיתי שהפרי"ח (בקונטרס דבי שמשא) כך סבר, הרי הוא יחיד בדבר וכמעט אי אפשר לישב שיטתו עם הסוגי שהרי צ"ו מינוט אינם לא חלק אחד מששה ולא מעשה מן היום - לא מלגאו ולא מלבר". עכ"ל.

והוא אשר אמרתי דבגמי בסוגיא דעוביו של רקיע אי אפשר ללמוד בשום פנים ואופן שהוא צ"ו מינוט. ודו"ק.

הכלל העולה מדברינו שיש ג' שיטות בגמ':

(א) מחלך מיל י"ח דקות, עוביו של רקיע ד' מילין = מעלות השחר עד נץ החמה שעה וחומש (עי"ב מינוט). [רמב"ם בפיה"מ ברכות פ"א מ"א לשיטת ר' יהודה. נתבאר בביאור הגר"א ס"י תנט ס"ד].

(ב) מחלך מיל כ"ב ומחצה דקות, עוביו של רקיע ד' מיל = מעלות השחר עד נץ החמה שעה ומחצה (תשעים מינוט). [עפ"י רש"י בגמ' שם, לשיטת ר' יהודה. ח"י בהל' פסח ס"י תנט סק"י, ביאור הגר"א שם].

(ג) מחלך מיל כ"ד דקות, עוביו של רקיע ה' מיל = מעלות השחר ועד נץ החמה ב' שעות.

[שיטת רבא ועולא בגמ' שם].

אמנם יש עוד שיטה בפרי"ח (וכן הביא התי' הני"ל בשם המחחי"ש). שמחלך מיל הוא כ"ד דקות ועוביו של רקיע הוא ד' מיל, אך דעה זו אין לה יסוד בגמ' שם. כפי שיראה המעיין.

ורבינו הזקן בשולחנו (הלי' פסח סי' תנט סי"ג) הביא הדעה הא' והג'. ופסק לחלכה כדעה הג', בענין מחלך מיל.

אך בהלי' תפלה כתב שזמן עלות השחר הוא מהלך ד' מילין והיינו או שעה וחומש או שעה ומחצה.

אבל מכיון שרבינו לא הזכיר בשולחנו דעה זו דמחלך מיל הוא כ"ב וחצי דקות מכלל דלא סבירא ליי.

וא"כ היינו שעה וחומש.

והוא כדברי הרמב"ם שפסק דשיעור מיל כ"ב דקות ובשיעור עוביו של רקיע שעה וחומש.

והיינו כמ"ש הח"י דלא פליג ר' עקיבא הסובר דלי' מילין מהלך אדם ביום [כדאמר עולא] על הא דאמר ר' יחודא דעוביו של רקיע אחד מעשרה ביום.

והגם דהח"י קאמר לתא מילתא לפירוש רש"י דהא דאמר ר' יחודא עשרה פרסאות מהלך אדם ביום היינו מעלות השחר עד צאת הכוכבים. הנה פשיטא דה"ה לשיטת הרמב"ם דהיינו מתחץ עד השקיעה.

[שוב שוחחתי עם התי' הני"ל פא"פ, ואמר לי: בנוגע לשינוי זמן הנץ ממה שכתב בספר זמני היום בחלכה. דזהו בגלל השינוי בין הנץ הנראה לנץ החלכתי (שהוא בזריחת אור השמש מראשי ההרים הגבוהים בא"י). כמ"ש רבינו בסידורו בסדר הכנסת השבת לגבי השקיעה.

אך זה אינו דכבר כתב רבינו שם דהשינוי הכי גדול יכול להיות בדי' דקות "במדינות אלוי" שיח"י השקיעה האמיתית מאוחר יותר מהשקיעה הנראית. וה"ה לחנץ החמה דשינוי הכי

גדול שיכול להיות "במדינות אלו" מקום מושבו של רבינו הוא בדי דקות שיח"י הנץ האמיתי מוקדם לנץ הנראה (וחשינוי של הגובה מאופק הים הוא דבר מועט כמבואר ל"ח). ועיי בארוכה בקונטי' נש"ק ח"ב להרשד"ב ליון.

ודבר פשוט הוא שעלות השחר הוא 72 דקות לפני הנץ הנראה (ולא לפני הנץ ההלכתי). (ועיי בקוני' נש"ק שם דאולי הוא לפני הנץ התכוני). ודו"ק.

בגדר החיוב דקרה"ת

הרב חיים רפפורט

≈ ראש הכולל ליעדו, אנגלי' ≈

בגליון הנ"ל כתב הר' א.י.ב.ג. שי' בנוגע לקרה"ת והביא מס' ברכת שמואל בשם הגר"ח לחקור אם החיוב מעיקרא לא חל רק על עשרה או דתחיוב הוא על כאו"א אלא דדין הוא דאינה נקראת אלא בציבור, עיי"ש.

הנה בשו"ת בנין שלמה סלי"ה כתב ד"מעיקרא לא נתקן לקרות בס"ת ולברך עליו רק אם איכא עשרה בביהכניס שהתפללו ביחד ולא דמי לפריסת שמע דהוא חובה על כל יחיד ויחיד לשמוע קדיש וברכו רק דאסור לומר בפחות מיוד אבל בקרה"ת אפשר דלא רמיא חיובא כלל כו' תקנת משה רבינו אלא הי' התקנה אלא על הציבור דאם יש עשרה ביחד אז מוטל עליהם חיוב בס"ת אבל אינו חובה על כל יחיד ויחיד כו". עיי"ש שהביא כמה הוכחות לזה.

אמנם בשו"ת צ"צ בשער המילואים שבסו"ס חחוי"מ ס"ח משמע קצת מלשונו דס"ל שהוא חיוב אכל חד וחד עיי"ש בדי"ה וי"ל.

ש ו נ ו ת

ענוים הגיע זמן גאולתכם

הרב שלום דוב וולפא

≈ קריית גת ≈

בילקוט שמעוני המפורסם, קורא מלך המשיח לעם ישראל בשם "ענוים" ומבשרם כי הגיע זמן הגאולה, ויש לעיין בזה למה קוראים כאן בשם "ענוים" דוקא.

ובישעי סא, א. רוח ה' אלקים עלי, יען משח ה' אותי, **לבשר ענוים שלחני**, לחבש לנשברי לב, לקרוא לשבויים דרור ולאסורים פקח קוח - ופירש"י: לקרוא לשבויים דרור, כלומר לבשר להם בשורת הגאולה. ובמצו"ד: בעבור כי ה' משח אותי **לבשר את הענוים**, ושלחני לעשות תחבושת לנשברי לב, ר"ל לנבאות נחמה להמצטערים על איחור הגאולה.

ובע"ז כ, ב. א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זחירות זחירות מביאה לידי זריזות כו' וחסידות גדולה מכולן כו', ופליגא דר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנאמר רוח ה' אלקים עלי יען משח ה' אותי **לבשר ענוים, חסידים לא נאמר אלא ענוים**, הא למדת שענוה גדולה מכולן. ועייגי"כ בילקוט ח"ב ישעי' רמז תפ"ח.

ולהעיר מתחלים לז, יא. וענוים ירשו ארץ גוי.

לעילוי נשמת

הו"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן יהודה לייב ז"ל
בן הו"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' שמואל יצחק ע"ה
נפטר בשבת קודש פרשת ויצא, י"א כסלו ה'תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס ע"י

אשתו מרת שיינדל תחי'

בנו הרה"ת ר' יוסף וזוג' מרת הינדא ביילא שיחיו

בנו הרה"ח ר' יעקב וזוג' מרת ברכה שיחיו

בתו מרת חנה ובעלה הרה"ת ר' שלום שיחיו הארימאנאוו

בנו הרה"ח ר' מנחם מענדל וזוג' מרת פראדיל

רייצעם

ויוצאי חלציהם

חי' מושקא, אלחנן יהודה לייב, מנחם מענדל, שאול,

אלטע יהודית, אלחנן יהודה לייב, אלחנן יהודה לייב,

אסתר שרה, חי' מלכה, חנה, יוסף יצחק, שיחיו

רייצעם

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" - באדיבות

MIDWOOD COMPUTER CENTER

MC

מרכז המחשבים של חסידי חב"ד בברוקלין

1634 Coney Island Ave. Booklyn N.Y. (718) 692-2211